

Klassning av företag inom primärproduktion

Här ger Livsmedelsverket vägledning om hur kraven i lagstiftningen kan uppnås. Vägledningen är inte bindande och utesluter inte andra sätt att uppfylla kraven.

Lär känna modellen för klassning av livsmedels- och foderanläggningar med primärproduktion. En första klassning görs i samband med registrering och uppdateras sedan vid behov. Klassningen används vid kontrollplaneringen och riskbaserat val av kontrollobjekt.

Samordning av livsmedels- och foderkontrollerna

Det finns många likheter mellan livsmedels- och foderlagstiftningen samt de krav som ställs på primärproducenter. Enligt EU-lagstiftningen är till exempel alla som håller livsmedelsproducerande djur i syfte att släppa ut livsmedel på marknaden både livsmedelsföretagare och foderföretagare. Även om de inte odlar eget foder är de foderföretagare eftersom de utfordrar livsmedelsproducerande djur.

Farorna och riskerna är också till stor del de samma i primärproduktionen, oavsett om produkterna är avsedda att användas som livsmedel eller som foder, till exempel vid odling, skörd och hantering av spannmål och andra vegetabilier.

För att prioritera kontrollerna till de branscher som har störst möjlighet att påverka livsmedels- och fodersäkerheten finns en gemensam modell för klassning av branscher och av foder- och livsmedelsanläggningar i primärproduktionen. Det underlättar samordning av livsmedels- och foderkontrollerna och reducerar antalet kontrollbesök hos till exempel spannmålsodlare eller de som håller livsmedelsproducerande djur.

Hur den offentliga kontrollen ska genomföras regleras bland annat i förordning (EU) 2017/625. Kontrollen avser aktörer. På den här sidan används begreppet aktör för verksamhetsutövare som bedriver primärproduktion och därmed sammanhängande verksamhet. En aktör kan både vara foderföretagare, livsmedelsföretagare eller både och.

På den här sidan får du samlad information om modellen för klassning, om prioritetsmodulen, erfarenhetsmodulen, hur primärproduktionsanläggningarna klassas med hjälp av prioritets- och erfarenhetsmatrisen och hur anläggningar kan omklassas. Modellen har tagits fram av Livsmedelsverket, Jordbruksverket och SVA samt länsstyrelserna.

Mer fördjupad information om prioritetsmodulen, om erfarenhetsmodulen och om granskning och bedömning av kvalitetssäkringssystem finns på sidorna "Prioritetsmodulen" och "Erfarenhetsmodulen".

Prioritetsmodulen - primärproduktion

Erfarenhetsmodulen - primärproduktion

Modell för klassning av foder- och livsmedelsanläggningar

Primärproduktionen av foder och livsmedel är indelad i cirka 30 branscher. Var och en omfattar ur farosynpunkt en relativt enhetlig produktionsgren, till exempel spannmålsodling eller uppfödning av får och get. Riskvärderingen, som ligger till grund för klassningsmodellen, utgår från ett folkhälsoperspektiv men också ett djurhälsoperspektiv, genom att bedömningar har gjorts av ett foders eventuella negativa eller skadliga inverkan på livsmedelskedjan via de djur som får fodret.

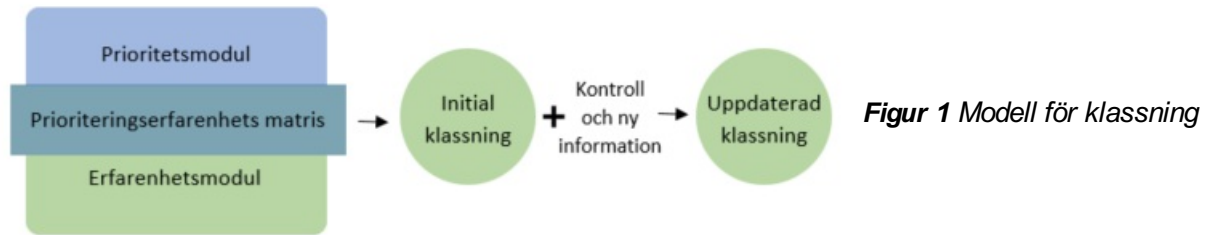
Klassningen används i kontrollplaneringen för att prioritera mellan olika branscher. Den används också för att prioritera vilka anläggningar inom samma bransch som ska väljas ut för kontroll, det vill säga när man väljer enskilda kontrollobjekt. Klassningen används med andra ord för prioritering och fördelning av resurserna för den offentliga kontrollen av hur företagen följer livsmedelslagstiftningen och foderlagstiftningen.

Modellen rangordnar branscherna och anläggningar efter kontrollprioritet och består av två delar:

- Prioritetsmodulen som tar hänsyn till risker som har betydelse för livsmedels- och fodersäkerheten och vilka möjligheter primärproducenterna har att påverka och minska riskerna. Resultatet blir en

prioritetsklass.

- Erfarenhetsmodulen som tar hänsyn till om företagen är anslutna till ett kvalitetssäkringssystem som ingår i klassningsmodellen. Anläggningar som är anslutna till ett sådant system får lägre kontrollprioritet jämfört med andra anläggningar i samma bransch. Resultatet blir en erfarenhetsklass.

av foder- och livsmedelsanläggningar inom primärproduktionen.

Prioritetsklassen och erfarenhetsklassen kopplas ihop i en prioritets- och erfarenhetsmatris, som används för att klassa branscher och enskilda företag. Den klassning som görs i samband med registreringen är en initial klassning som ska justeras om länsstyrelsen får ny information och baserat på resultat från utförda kontroller.

Både foderföretag och livsmedelsföretag som bedriver primärproduktion ska registrera sin anläggning hos den länsstyrelse där verksamheten i huvudsak bedrivs, med undantag för primärproduktion av groddar, som ska godkännas av länsstyrelsen. Anmälan om registreringen ska göras senast två veckor innan verksamheten startar. Produktion av groddar får inte starta förrän länsstyrelsens godkännandeprocess är klar och företaget uppfyller alla krav i lagstiftningen som gäller produktion av groddar.

Klassningen görs i samband med registreringen eller godkännandet av anläggningen. Eftersom en livsmedelsföretagare som håller livsmedelsproducerande djur både räknas som livsmedelsföretagare och som foderföretagare, eftersom djuren utfodras, så gäller klassningen hela anläggningen och både livsmedel och foder. Spannmålsproducenter eller växtodlare som odlar och skördar både livsmedel och foder omfattas också av klassningen.

Ibland är det svårt att veta om spannmål, frukt eller grönsaker kommer bli livsmedel eller foder, till exempel beroende på regn eller andra väderförhållanden. Om anläggningen är registrerad som livsmedelsanläggning betraktas grödorna då som livsmedel och produktionen ska uppfylla kraven i livsmedelslagstiftningen till dess primärprodukterna har klassats om till foder. Det kan till exempel inträffa om en primärprodukt inte uppfyller vissa gränsvärden för livsmedel eller andra krav, till exempel handelsnormer. Ett sådant beslut kan fattas av primärproducenten eller av ett företag senare i kedjan, till vid exempel en kvarnanläggning för spannmål.

Modellen för klassning fokuserar på hälsorisker. Livsmedel och foder ska vara säkra men de ska också vara redliga. Ingen får bli lurad, alla ska kunna göra medvetna val. Redlighetsaspekter, till exempel risk för livsmedels- eller foderbedrägerier eller behovet av att kontrollera märkning och information ingår inte i klassningen även om de ingår i den offentliga kontrollen. Dessa ingår däremot som parametrar i den nationella kontrollplaneringen av primärproducenter.

Registrering och godkännande av livsmedelsanläggning

Groddar

Registrering av av foder- och/eller livsmedelsanläggning primärproduktion - länsstyrelserna

Nationell kontrollplanering av foder- och livsmedelskontroll

Prioritetsklass

Prioritetsmodulen är ett hjälpmedel för att prioritera livsmedels- och foderkontrollen så att den gör störst nytta. Modulen rangordnar branscher efter branschpoäng och branschens storleksklass (total produktionsvolym) i fyra prioritetsklasser, där 1 är högsta och 4 är den lägsta, se tabell 1. Branscher utan betydelsefulla faror har inte några poäng för storleksklass.

Tabell 1. Prioritetsmodul - prioritetssklass för olika branscher.

Bransch	Storleksklass	Branschpoäng inkl. storleksklass	Prioritetssklass
Mjök	5	17	1
Bladgrönsaker, friland	4	17	1
Fjäderfä och struts	4	17	1
Spannmål	5	16	1
Nötkreatur	4	16	1
Gris	4	15	2
Ägg	4	14	2
Baljväxter	4	13	2
Bär, friland	3	13	2
Frukt, friland	3	13	2
Tvåskaliga blötdjur	2	13	2
Köksväxter, friland (ej bladgrönsaker)	4	12	2
Potatis	4	12	2
Fisk- och kräftdjur vildfångade	4	11	2
Får och get	2	11	2
Trädgårdsväxter, växthus, inklusive bladgrönsaker	3	10	2
Trädgårdsväxter, växthus	3	10	2
Fisk- och kräftdjur odlade	3	9	3
Vilda bär och svampar	3	9	3
Frilevande vilt	1	8	3
Honung	2	7	3
Ren	2	7	3
Groddar	1	7	3
Hägnat vilt	1	5	3
Häst	1	5	3
Kanin	1	5	3
Insekter	1	5	3
Odlad svamp	Bransch utan betydelsefulla faror	0	4

Bransch	Storleksklass	Branschpoäng inkl. storleksklass	Prioritetsklass
Oljeväxter	Bransch utan betydelsefulla faror	0	4
Sockerbetor	Bransch utan betydelsefulla faror	0	4
Grovfoder	Bransch utan betydelsefulla faror	0	4
Annat	Bransch utan betydelsefulla faror	0	4

Prioritetsmodulen - primärproduktion

Erfarenhetsklass

Med hjälp av erfarenhetsmodulen tas hänsyn till om företagen är anslutna till ett kvalitetssäkringssystem, vilket kan underlätta för dem att uppfylla bestämmelserna i livsmedels- och foderlagstiftningen. Företag som är anslutna till väl fungerade system får i regel lägre kontrollprioritet.

Erfarenhetsmodulen rangordnar kvalitetssäkringssystemen i fyra erfarenhetsklasser, där A är högsta klass och D är lägsta, se tabell 2.

Tabell 2. Erfarenhetsmodul - erfarenhetsklass för olika kvalitetssäkringssystem.

Branschernas kvalitetssäkringssystem	Erfarenhetsklass
Mejeriföretagens egna kvalitetssäkringssystem (Arla, Skånemejerier, Norrmejerier, med flera)	B
Branschriktlinjer (läs om branschriktlinjer på Livsmedelsverkets webbplats)	C
Bihusesyn (SBR)	C
Miljöhousesyn	C
IP Sigill Frukt och Grönt	A
IP Sigill Biodling	B
IP Sigill Växtodling	B (preliminärt)
IP Växtodling	B (preliminärt)
IP Sigill Gris	B
IP Sigill Kyckling och Ägg	A
IP Sigill Nöt och Mjök	B
Krav	C
Svensk fågels djuromsorgsprogram	B
Svenska äggs Förebyggande smittskyddsprogram	B (preliminärt)
Smittsäkrad besättning gris (steg 1, egenkontroll)	C
Smittsäkrad besättning gris (steg 2 och 3)	B (ej bedömd)
Smittsäkrad besättning nöt (steg 1, egenkontroll), inkluderar mjök	C
Smittsäkrad besättning nöt (steg 2 och 3), inkluderar mjök	B (ej bedömd)
Smittskydd på Gård, Svensk fågel	B (preliminärt)
Plan och riktlinjer campylobakter, Svensk fågel	B
Grundvillkorsrådgivning	C

Erfarenhetsmodulen - primärproduktion

Klassning genom prioritets- och erfarenhetsmatrisen

Prioritetsklassen och erfarenhetsklassen kopplas ihop i en prioritets-och erfarenhetsmatris.

Prioritetsklass	Erfarenhets-klass A	Erfarenhets-klass B	Erfarenhets-klass C	Erfarenhets-klass D
1	Gul	Orange	Röd	Röd
2	Blå	Gul	Orange	Orange
3	Grön	Blå	Gul	Gul
4	Grön	Grön	Blå	Blå

Högsta kontrollprioritet har röd. Därefter i fallande ordning orange, gul, blå. Lägsta kontrollprioritet har grön.

Figur 2. Prioritets- och erfarenhetsmatris.

Genom att placera in verksamheter utifrån prioritetsklass och erfarenhetsklass i matrisen, klassas livsmedels- och foderanläggningar i primärproduktionen.

Klassning – prioritetsmodulen

När verksamhetsutövaren anmäler sin anläggning för registrering ska en huvudsaklig produktionsinriktning anges. Exempelvis växtodling - spannmål, och omfattningen av den, det vill säga hur mycket som kommer att produceras.

Andra produktionsinriktningar, utöver den huvudsakliga, ska också anges. Exempelvis växtodling – frilandsodling av bär; växtodling – baljväxter; växtodling - oljeväxter och köttproduktion – uppfödning av nöt, samt hur mycket som kommer att produceras eller antalet hektar och hur många djur som kommer att hållas för livsmedelsändamål.

Om registreringen avser uppfödning av livsmedelsproducerande djur gäller klassningen både livsmedelsföretaget och foderföretaget eftersom den som utfordrar djur även ska vara registrerad som foderföretagare och modellen för klassning är gemensam. Det samma gäller växtodling som är avsedd eller kan vara avsedd för både livsmedelsändamål och foderändamål, till exempel spannmålsodling.

Klassningen enligt prioritetsmodulen görs utifrån den huvudsakliga produktionsinriktning som har uppgivits vid registreringen. Normalt sett har den huvudsakliga produktionsinriktningen störst produktionsvolym eller flest antal djur.

I vissa fall kan dock företagarens egen bedömning vara att den huvudsakliga produktionsinriktningen är den verksamhet som hanterar flest faror, som har hög komplexitet, som kräver mer kvalitetssäkring och intern kontroll, exempelvis bärproduktion med många säsongsanställda, även om produktionsvolymen inte är störst. Det finns då inget hinder för att klassa företaget utifrån det men i normalfallet bör klassningen göras utifrån den bransch (verksamhet) som har högst prioritetsklass.

Om myndighetens slutliga klassning avviker från den i registreringsanmälan bör företaget informeras om varför. I primärproduktionen är det vanligt med växelbruk mellan olika grödor. Vad som är huvudsakligt produktionsinriktning kan därför variera i vissa fall, vilket kan göra det svårt att alltid hålla all informationen aktuell.

Klassning - erfarenhetsmodulen

Det är frivilligt för företagen att lämna uppgifter om kvalitetssäkringssystem i samband med registreringen. Anläggningar som inte är anslutna till eller använder någon av de kvalitetssäkringssystem som ingår i erfarenhetsmodulen placeras automatisk i erfarenhetsklass D.

Företag som uppger att de använder flera olika system ska klassas efter det system som har högsta erfarenhetsklass.

De uppgifter som företaget har lämnat bör alltid verifieras i samband med kontroll. Uppgifterna kan också verifieras genom att kontakta systemägaren eller jämföra med IP Sigills lista över certifierade företag och KRAV:s lista över företag som är KRAV-certifierade. Om länsstyrelsen får ny information ska erfarenhetsklassen uppdateras i registret.

Hitta KRAV-märkt - KRAV

Exempel på klassning genom prioritets-erfarenhetsmatrisen

Nedan finns några exempel på hur matrisen används.

Spannmålsproducent som:

- inte är anslutet till något kvalitetssäkringssystem placeras i prioritet 1 från prioritetsmodulen och erfarenhetsklass D från erfarenhetsmodulen, det vill säga **1D (röd)**.
- är anslutna till KRAV placeras i prioritet 1, men i erfarenhetsklass C. Precis som den som enbart använder Miljöhousesynen, det vill säga **1C (röd)**.
- är anslutna till IP Sigill spannmål och oljeväxter eller till IP Sigill och KRAV placeras båda i prioritet 1, erfarenhetsklass B, det vill säga **1B (orange)**. Observera att hela gården inte behöver omfattas av certifieringen. Är endast en mindre del av verksamheten certifierad bör länsstyrelsen ta hänsyn till det vid klassning.

Grisuppfödare som är anslutna till

- Smittsäkrad gård placeras i prioritet 2, erfarenhetsklass B, det vill säga **2B (gul)**.
- både Smittsäkrad gård och IP Sigill Gris placeras i prioritet 2, men är kvar i erfarenhetsklass B, eftersom båda systemen har erfarenhetsklass B, det vill säga **2B**.

Odlare av bladgrönsaker på friland med anslutning till IP Frukt och grönt placeras i prioritet 1, erfarenhetsklass A, det vill säga **1A (gul)**.

Nötköttproducenter som fått grundvillkorsrådgivning och är anslutna till KRAV och IP Sigill nöt (inkluderar Miljöhousesyn) placeras i prioritet 1, erfarenhetsklass B, det vill säga **1B (orange)**. IP Sigill nöt har den högsta erfarenhetsklassen B, varför företagen placeras i **1B**.

Fårhållare som är anslutna till KRAV eller använder Miljöhousesynen placeras i prioritet 2, erfarenhetsklass C, det vill säga **2C (orange)**.

Mjolkproducenter som är anslutna till

- IP Sigill mjölk, gruppcertifiering, och mejeriföretagets kvalitetssäkringssystem placeras i prioritet 1, erfarenhetsklass B, det vill säga **1B (orange)**.
- Arlagården placeras i prioritet 1, erfarenhetsklass B, det vill säga **1B (orange)**.

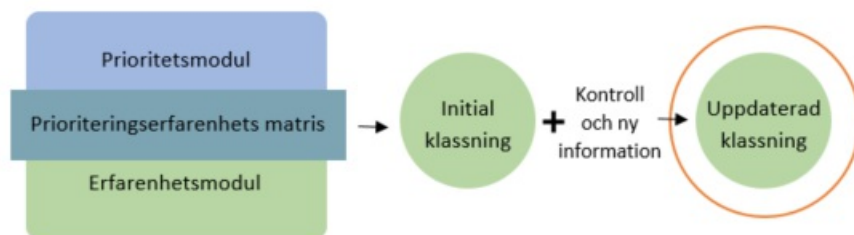
Äggproducenter som är anslutna till Svenska äggs omsorgsprogram eller Plan och riktlinjer för frivillig salmonellakontroll placeras i prioritet 2, erfarenhetsklass B, det vill säga **2B (gul)**.

Fiskare, jägare med flera vars eventuella kvalitetssäkringssystem inte bedömts ännu placeras alla i prioritet 3 och erfarenhet D, det vill säga **3D (gul)**.

I länsstyrelsens gemensamma anläggningsregister Primör sker den initiala klassningen automatiskt i samband med att verksamhetsutövaren registrerar sin anläggning. Länsstyrelsen bör dock alltid kontrollera att all relevant information för registrering och klassningen har lämnats i samband med registreringen och att inga oklarheter finns.

Omklassning

Om länsstyrelsen får ny information om anläggningen eller andra erfarenheter efter utförd foder- och livsmedelskontroll som har betydelse för klassningen, ska anläggningen klassas om. Det kan till exempel vara information om kvalitetssäkringssystem som används eller allvariga avvikelser som leder till myndighetsåtgärder. Omklassningen är viktig för att kontrollen ska kunna styras till de anläggningar där kontrollbehovet är som störst och är en del av registervården.

Figur 3. Modell för klassning av anläggningar inom primärproduktionen.

Senast uppdaterad 22 januari 2025 Ansvarig grupp ROR_LLK